

WSPÓŁCZESNE UJĘCIA TEOLOGII PASTORALNEJ
Konferencja naukowa
na Ukraińskim Katolickim Uniwersytecie we Lwowie
8 V 2003 roku

Na Ukraińskim Katolickim Uniwersytecie (UKU) w ciągu pierwszego roku akademickiego odbyło się kilka konferencji naukowych i seminariów, które przedstawiały współczesne kierunki nauk humanistycznych i teologicznych. Dnia 8 maja 2003 r. odbyła się też konferencja naukowa nt. „Współczesny pogląd na teologię pastoralną”. Na przebieg tej konferencji miały wpływ dwa ważne momenty: po pierwsze, było to pierwsze spotkanie naukowe poświęcone rozwojowi teologii pastoralnej w szkołach teologicznych Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego; po drugie, konferencja miała miejsce na świeżo utworzonym Ukraińskim Katolickim Uniwersytecie, który rozpoczął swą działalność na podstawach wypracowanych przez Lwowską Akademię Teologiczną. Warto zauważyć, że do uczestnictwa w konferencji byli zaproszeni rektorzy seminariów, wykładowcy teologii pastoralnej i studenci z różnych uczelni na Ukrainie wszystkich tradycyjnych wyznań chrześcijańskich: Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego, Kościoła Rzymskokatolickiego, Prawosławnego Kościoła Autokefalicznego, Ukraińskiego Prawosławnego Kościoła Patriarchatu Kijowskiego, Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego.

Podczas konferencji zostały wygłoszone referaty przygotowane przez następujących prelegentów: prof. dra hab. Ryszarda Kamińskiego i dra Wiesława Przygodę – przedstawiciele Kościoła Rzymskokatolickiego, mgra lic. Volodymyra Zhdana, mgra lic. Volodymyra Fredynę i mgra lic. Michaiła Petrowicza – przedstawiciele Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego oraz przez Mikołaja Baranowa – przedstawiciela Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego. Celem konferencji było zaprezentowanie współczesnych kierunków oraz problematyki teologii pastoralnej przez naukowców Kościoła Zachodniego i Wschodniego.

² *Status naukowy teologii pastoralnej. Materiały z Sympozjum Polskich Pastoralistów (8-9 października 2001)*. Red. J. Mikołajec. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego 2003.

Zgodnie z tradycją chrześcijańską konferencja rozpoczęła się wspólną modlitwą – Świętą Liturgią św. Jana Złotoustego w kaplicy UKU, po której odbyła się pierwsza sesja konferencji naukowej. Na wstępie wicerektor i kierownik Duchowno-pastoralnego Wydziału UKU o. dr Michał K w i a t k o w k i przeczytał słowo powitalne głowy Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego kardynała Lubomira H u z a r a. W swoim słowie kardynał wskazał na potrzebę i ważność rozwoju teologii pastoralnej, której zadaniem jest wpływać na efektywność działalności duszpasterskiej na Ukrainie.

Pierwsze wystąpienie, pt. *Kierunki teologii pastoralnej po II Soborze Watykańskim*, wygłosił adiunkt Katedry Teologii Pastoralnej Szczegółowej KUL ks. dr Wiesław P r z y g o d a. Autor referatu zaznaczył, że wyodrębnienie teologii pastoralnej jako dyscypliny naukowej nastąpiło w latach 1752-1777 na uniwersytetach monarchii austro-węgierskiej. Od tego momentu rozpoczął się rozwój różnych kierunków i koncepcji tej nauki teologicznej. Szczególny rozwój teologii pastoralnej miał miejsce po II Soborze Watykańskim, który wskazał Kościołowi nowe perspektywy i zadania w świecie współczesnym, a teologom – nowy styl i metody prowadzenia pastoralno-teologicznych refleksji. Zdaniem autora referatu do głównych kierunków teologii pastoralnej w Kościele Rzymskokatolickim po Soborze Watykańskim II należy zaliczyć kierunek eklezjologiczny, prakseologiczny, antropocentryczny i społeczno-polityczny¹. Kierunki te, z których każdy ma własne przyczyny i warunki powstania, przyczyniły się do nowych poszukiwań w rozwiązaniu współczesnych problemów duszpasterskich.

Drugi referat, nt. *Koncepcja teologii pastoralnej*, wygłosił dyrektor Instytutu Pastoralno-Katechetycznego KUL ks. prof. dr hab. Ryszard K a m i ń s k i. Podkreślił on, że po 1777 r. teologia pastoralna jest samodzielną dyscypliną naukową, dlatego nie można jej sprowadzić do nauki stosowanej, recept moralno-prawnych lub do wskazań liturgiczno-duszpasterskich czy ascetycznych. Jest ona refleksją nad działalnością Kościoła w dzisiejszym świecie. Potwierdza to także nauczanie papieskie zawarte w Adhortacji apostolskiej *Pastores dabo vobis* (nr 57). Prelegent zaznaczył, że pojęcie „teologia pastoralna” stosuje się w znaczeniu szerszym i węższym. W znaczeniu szerszym teologia pastoralna oznacza kilka dyscyplin częściowych teologii praktycznej, z których każda zajmuje się zbawczą działalnością Kościoła. Dyscypliny te to katechetyka, homiletyka, misjologia pastoralna, liturgika oraz teologia pastoralna w węższym znaczeniu. Każda z wymienionych dyscyplin częściowych teologii pastoralnej zajmuje się odpowiednim zakresem działalności Kościoła, dysponuje własnym sposobem prowadzenia refleksji naukowej, a także własnym warsztatem metodologicznym. Przedmiotem teologii pastoralnej w wąskim znaczeniu jest działalność Kościoła jako ludu Bożego w świecie. W związku z tym przedstawiciele różnych kierunków tej dyscypliny akcentują odmienne aspekty działalności zbawczej Kościoła, np. przedstawiciele nurtu eklezjologicznego podkreślają elementy eklezjologiczne, przedstawiciele nurtu prakseologicznego –

¹ W. P r z y g o d a. *Kierunki teologii pastoralnej w Kościele katolickim po Vaticanum II* s. 1-2 (mps).

elementy prakseologiczne, a reprezentanci teologii wyzwolenia – elementy społeczno-polityczne praktyki wyzwolenia². Śledząc rozwój współczesnych kierunków oraz koncepcji teologii pastoralnej, można zauważyć, jak Kościół we współczesnych warunkach, które ciągle się zmieniają, realizuje swoje posłannictwo, wpływając na uaktualnienie koncepcji teologii pastoralnej. Kościół współczesny realizuje swoje posłannictwo w coraz trudniejszych warunkach, a aktualna sytuacja domaga się adekwatnej do potrzeb koncepcji teologii pastoralnej³

Przedstawione wyżej refleksje prezentowały rozwój myśli teologiczno-pastoralnej w Kościele Rzymskokatolickim. Odkryły one współczesne koncepcje teologii pastoralnej rozwijane nie tylko na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Polsce, ale również na innych katolickich uczelniach Europy. Ważnym celem konferencji organizowanej na UKU we Lwowie było zaprezentowanie uczestnikom nie tylko koncepcji teologii pastoralnej Kościoła na Zachodzie, lecz także koncepcji teologii pastoralnej Kościoła na Wschodzie. Dlatego kolejny referat, nt. *Współczesny pogląd na teologię pasterską w Kościele Prawosławnym*, został wygłoszony przez ks. Mikołaja Baranowa, przedstawiciela Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego. Warto zaznaczyć, że prelegent na oznaczenie teologii pastoralnej posłużył się dwoma terminami: „teologia pasterska” i „pastorologia”. Koncepcja teologii pasterskiej Kościoła prawosławnego, według autora referatu, rozpatruje wyłącznie zadania kapłana, który naucza, udziela sakramentów świętych oraz sprawuje urząd pasterski. Prelegent zwrócił uwagę na to, że według tradycji wschodniej i nauczania Kościoła prawosławnego szczególne znaczenie mają obowiązki i zadania, jakie wpływają ze sprawowania urzędu kapłańskiego, oraz życie społeczne i rodzinne kapłana⁴

Następnym etapem konferencji była dyskusja, której przedmiotem był najpierw problem: Czy przedmiotem teologii pastoralnej są zadania duchownych i świeckich, czy tylko duchownych? Na to pytanie ks. M. Baranow odpowiedział, że teologia pasterska Kościoła prawosławnego bierze pod uwagę tylko duchowieństwo, które wykonuje urząd pasterski. Natomiast ks. prof. R. Kamiński odpowiedział, że przedmiotem teologii pastoralnej jest wspólnota kościelna, do której należą duchowni i świeccy, harmonijnie ze sobą współpracujący. Następne pytanie dotyczyło terminologii: Jak prawidłowo powinno się nazywać omawianą dyscyplinę – „teologia pasterska” czy „teologia pastoralna”? Ks. prof. R. Kamiński zauważył, że aktualnie w teologii katolickiej na oznaczenie teologii pastoralnej stosuje się termin „teologia praktyczna”, dlatego że lepiej odpowiada on zadaniom i celowi tej dyscypliny naukowej.

W czasie drugiej części konferencji prelegentami byli przedstawiciele Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu, którzy zaprezentowali rozwój teologii pastoralnej na tej uczelni. Referat nt. *Terminologiczne podejście: teologia pasterska czy pastoralna* wygłosił kierownik Instytutu Terminologii na UKU mgr lic. Michaił

² R. K a m i ń s k i. *Koncepcja teologii pastoralnej* s. 1 (mps).

³ P o r. t e n ż e. *Wprowadzenie do teologii pastoralnej*. Kraków 2001 s. 10.

⁴ М. Б а р а н о в. *Сучасний погляд на Пасторальне Богослов'я в Православній Церкві* s. 3 (mps).

P e t r o w i c z. Celem tej refleksji było przedstawienie uczestnikom konferencji prawidłowego stosowania terminów teologicznych w języku ukraińskim. Powołując się na argumenty filologiczne i teologiczne, prelegent stwierdził, że „powinno się stosować [...] tradycyjną formę «teologia pasterska» (od słowa «pasterz»), wskazując na nową konotację, wyjaśniając nowe przymioty działalności pasterskiej w Kościele. Nie powinno się wprowadzać na Ukrainie terminu «teologia pastoralna» do teologiczno-kościelnego uzusu, dlatego że jest to kopiowaniem języka zachodniego, które wnosi dwuznaczność w rozumieniu tego terminu. Oprócz tego dwoiste stosowanie terminu, tworzenie synonimów, rozbija system terminologiczny. Termin «teologia pasterska» może funkcjonować w języku ukraińskim tak samo, jak termin *theologia pastoralis* w językach zachodnich”⁵

Piąty referat, nt. *Rozwój teologii pastoralnej w Lwowskim Seminarium Duchownym*, wygłosił mgr lic. Volodymyr F r e d y n a. Prelegent przedstawił rozwój programu akademickiego w Lwowskim Seminarium Duchownym Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego, w którym autor referatu jest od 1999 r. odpowiedzialny za realizowanie programu nauczania teologii pastoralnej. Ważnym w nauczaniu teologii pastoralnej, jak zaznaczył autor, jest aspekt praktyczny. Zgodnie z programem studiów seminarzysty prowadzą działalność katechetyczną wśród dzieci w domach dziecka i internatach, prowadzą działalność charytatywną w domu opieki społecznej, w więzieniu i wojsku, a także pracują wśród osób niepełnosprawnych. Prelegent zaakcentował, że ta różnorodna praca daje seminarzystom możliwość wzbogacenia swoich doświadczeń oraz pomaga wybrać kierunek ich przyszłej pracy w duszpasterstwie⁶.

Temat ostatniego referatu: *Rozwój teologii pastoralnej na Ukraińskim Katolickim Uniwersytecie we Lwowie* przedstawił ks. mgr lic. Volodymyr Z h d a n, wykładowca teologii pastoralnej w UKU. Autor referatu zaprezentował etapy rozwoju programu nauczania teologii pastoralnej na istniejącej wcześniej Lwowskiej Akademii Teologicznej. Charakterystyczne dla kursu teologii pastoralnej w UKU jest powiązanie zajęć teoretycznych z praktyką. Budując ten program, prelegent skorzystał z doświadczeń zdobytych w pracy we wspólnocie „Wiara i Światło”, założonej przez Jeana Vanier. Wielu profesorów Lwowskiej Akademii Teologicznej potwierdziło, że praktyczna działalność studentów przynosi pozytywne rezultaty formacyjne. Z tego powodu do programu nauczania na Ukraińskim Katolickim Uniwersytecie dodano teologię pastoralną jako dyscyplinę obowiązkową w poszerzonej formie. Teologia pastoralna wykładana jest na Wydziale Teologiczno-Filozoficznym dla studentów pierwszego roku od drugiego semestru, a także na drugim, trzecim i czwartym roku. Podstawowym celem wykładu teologii pastoralnej jest konieczność zapoznania studentów z nowymi uwarunkowaniami, w których Kościół realizuje swoją działalność. Należy wskazać im współczesne środki i metody działalności eklezjalnej.

⁵ М. П е т р о в и ч. *Терміноаогічний підхід: Пасторальна чи Пастирська Богослов'я* s. 4 (mps).

⁶ В. Ф р е д и н а. *Розвиток Пасторального Богослов'я у відновленій Львівській Духовній Семінарії* s. 2 (mps).

W programie nauczania teologii pastoralnej na UKU występują dwa wymiary: teoretyczny i praktyczny. Zajęcia teoretyczne dają możliwość poznania teologicznych podstaw działalności chrześcijanina, a zajęcia praktyczne umożliwiają sprawdzenie nabytej wiedzy i doświadczenia w praktyce. Program przewiduje praktykę pastoralną dla studentów II roku wśród dzieci niepełnosprawnych w szpitalu psychiatrycznym oraz w domu dziecka, dla studentów III roku – wśród przedszkolaków oraz dzieci w wieku szkolnym w domu dziecka, dla IV roku – wśród osób starszych w domu opieki społecznej. Nowo wprowadzony program nauczania teologii pastoralnej wymaga jeszcze wielkiej pracy naukowców nad jego udoskonaleniem. Ostatecznie to od formacji studentów zależy efektywność przyszłej współpracy teologów świeckich z duchowieństwem oraz skuteczność ich pracy w rozwiązywaniu konkretnych problemów duszpasterskich⁷

Konferencja naukowa na Ukraińskim Katolickim Uniwersytecie we Lwowie ukażała, że tego rodzaju inicjatywy naukowe są potrzebne, ponieważ pozwalają na szersze spojrzenie na rozpatrywaną problematykę. Dla naukowców w UKU jest ważne zachowanie tradycji wschodnio-bizantyjskiej, odkrycie jej walorów i aktualności, aby w jej świetle dawać odpowiedź na współczesne wyzwania i problemy chrześcijan żyjących na Ukrainie. Pierwsza konferencja z teologii pastoralnej na Ukraińskim Katolickim Uniwersytecie we Lwowie daje nadzieję na dobrą współpracę naukową, która angażuje naukowców niezależnie od ich tradycji religijnych.

Ks. Volodymyr Zhdan, UKU Lwów

⁷ В. Ж д а н. *Розвитк Пасторального Богослов'я в Українському католицькому Університеті* s. 2-10 (mps).